Пам'ятайте про Україну!

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda", 30 Montgomery St.
Jersey City, N.J. 07302
Телефони: (201) 434-0237
(201) 434-0807
з Ню Йорку (212) 227-4125
УНСоюз (201) 451-2200
з Ню Йорку (212) 227-5250

РІК LXXXIX. Ч. 66. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК. ЧЕТВЕР, 8-го КВІТНЯ 1982 ЦЕНТІВ 25 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, THURSDAY, APRIL 8, 1982 No. 66. VOL. LXXXIX.

АМЕРИКАНСЬКІ ЗАКОНОДАВЦІ ВИМАГАЮТЬ ЗВІЛЬНЕННЯ ІВАНА СВІТЛИЧНОГО

Нюарк, Н.Дж. (В. Боднар). — Понад 100 членів Конґресу ЗСА, стурбовані вістками про погіршення здоров'я Івана Світличного, вислали листа до Леоніда Брежнєва з проханням звільнити Світличного з заслання та дозволити йому виїхати до ЗСА на лікування і медичну терапію. Того листа заініціював конґресмен з Ню Джерзі Кристофер Г.Смит. Листа вислано 1-го квітня 1982 року.

На початку цього року Міжнародна Амнестія розіслала на весь світ апель „негайної акції" у справі тяжко хворого українського поета й літературного критика І. Світличного. Апель закликав людей доброї волі звернутися до совєтських діячів, щоб вони звільнили його із заслання, бо, як передбачає параґраф 100 Виправно-трудового кодексу РСФСР, засуджені особи, хворі на тяжкі недуги, можуть бути звільнені судом від відбування вироку.

В ЗСА до заклику Міжнародної Амнестії прилучилася в тій акції організація Американці в Обороні Людських Прав в Україні разом з її філіями в Нюарку, Н. Дж., Рочестері, Н.Й., Трой, Н.Й., а також Українська Православна Ліга, Українське Євангельське Об'єднання Північної Америки, Українсько-Американські Ветерани, крамничка „Сумління" в Чикаґо, Ілл., Асоціяція Українських Американців у Новій Англії та багато приватних осіб.

Американські законодавці, знаючи про тяжкий стан здоров'я Світличного та про намагання його звільнити, писали в листі до Брежнєва: „Дедалі більше людей висловлюють свою журбу долею І. Світличного і стараються, щоб його звільнили як в'язня сумління".

І. Світличний, який працював як відповідальний секретар журналу „Радянське літературознавство" та науковий співробітник в Інституті літератури Академії Наук УССР, зазнає репресій від 1964 року. Восени 1965 року його арештували і хоч звільнили по 8-місячнім слідстві „через брак доказів", він втратив право працювати за своєю професією. В 1972 році його знову арештували за „антирадянську пропаґанду і аґітацію". Перебуваючи в таборах, він не раз звертався з протестами до совєтського уряду, а в 1974 році надіслав заяву про зречення із совєтського громадянства.

20-го серпня 1981 року І. Світличний дістав тяжкий мозковий удар з сильним крововиливом у лівій стороні мозку. У примітивних умовах сільської лікарні йому зробили складну операцію і врятували його життя. Проте хоч лікарі докладають усіх зусиль, їхній пацієнт має паралізовану праву сторону тіла і зазнає різних ускладнень, які постійно загрожують його життю, а умови провінційної лікарні не дають змоги боротися за життя Світличного на сучасному медичному рівні.

Закінчуючи листа до Брежнєва, законодавці пишуть: „Ми закликаємо Вас, в інтересах людських прав і для поліпшення американсько-совєтських відносин зробити всі потрібні заходи, щоб звільнити Івана Світличного та дозволити йому приїхати до ЗСА для лікування".

Відбулася зустріч з конґресменом Догерті

Промовляє конґресмен Чарлз Догерті, прислухаються (зліва): Дзвінка Швед, Уляна Мазуркевич, дружина конґресмена Джін, Віра Андрейчик.

Філядельфія, Па. (Я.Т.) — Зустріч з конґресменом Чарлзом Догерті, що відбулася тут, в неділю 21-го березня, була дуже вдалою. У цій зустрічі взяло участь 150 осіб.

Імпрезу відкрили провідні філядельфійські політичні активістки молодшого покоління, Уляна Мазуркевич в англійській мові і Дзвінка Швед в українській мові. Вони коротко з'ясували поміч Ч.Догерті для української акцій на терені Конґресу ЗСА. Після цього привітали конґресмена Догерті [illegible]андер Черник, голова Українського Культурно-Освітнього Центру, де відбулася ця зустріч, та д-р Ніна Караванська.

Конґресмен Догерті висловив вдячність за те що багато осіб прибуло, щоби підтримати його поновну кандидатуру до Конґресу. Він коротко накреслив історію своєї співпраці із групою, яку він назвав „бойові українські жінки", що з ними він стрінувся вперше перед п'яти роками. Догерті сказав, що конґресовий комітет Ад Гоґ для справ балтійських країн і України, що по сьогодні осягнув імпозантне число 100 конґресменів, був би остав тільки комітетом для справ балтицьких країн якби не старання тієї групи жінок. „Якщо б усі виявили тільки десяту частину тієї активності, що її виявляють ці жінки, можна б зробити дуже багато для українських справ", — сказав Догерті.

Відносно цьогорічних виборів, Догерті сказав, що вони будуть нелегкі і що кожний голос може бути рішучий. При цій нагоді слід пригадати що вкоротці відбудуться т.зв. передвибори. У передвиборах голосує, звичайно, невеликий відсоток виборців і тоді українська група, хоча нечисельна, може мати рішальний вплив.

ДУЖЕ НЕЗВИЧНА У МІСЯЦІ КВІТНІ СНІГОВА буря навістила Ню Йорк і сусідні стейти у вівторок, 6-го квітня ц.р. Буря нанесла снігу височиною до 12 інчів, температура впала до 20 степенів за Фаренгайтом. Як відомо снігові і дощеві бурі та гураґани бушують тепер в багатьох стейтах Америки і покищо не має виглядів на покращання погоди в найближчих днях.

Гейґ намагається поправити відносини з КНР

Вашінґтон. — Державний секретар Александер Гейґ запросив на довшу розмову амбасадора КНР у Вашінґтоні Чай Земіна. Головною темою розмови було розв'язати питання достави запасних частин різної зброї Тайванові та деяких моделів літаків. Після розмови з Гейґом амбасадор Земін сказав пресовим репортерам, що розмова пройшла з успіхом, а дальші переговори в цій справі відбудуться в Пекіні.

Уряд ЗСА вже раніше подав Пекінові до відома, що він в ніякому разі не причиниться до збільшення збройного арсеналу Тайвану, але плянує тільки доставляти частини до того, що Тайван вже має, та заміщувати стягнені зі служби об'єкти. Вашінґтонські чинники додали, що коли б між Тайваном і Пекіном дійшло до вирівняння непорозумінь, тоді питання американських збройних достав до Тайвану тим більше буде злаґіднене. Власне по цій лінії провадив розмови з китайським міністерством закордонних справ американський амбасадор у Пекіні Артур Гаммел. Речники Уряду президента Реґена повідомили американський Конґрес, що ближчими тижнями Уряд винесе рішення доставити Тайванові запасних частин на 60 мільйонів долярів. Після опублікування тієї інформації Пекін заявив, що після переведення цього пляну в життя наступить погіршення відносин між КНР і ЗСА та формальне обниження дипломатичного представництва.

Наслідком тиску пекінського уряду Вашінґтон рішив не доставляти до Тайвану модерних бойових літаків, але погодився продовжити ліцензію на тайванську продукцію таких літаків Ф-5Е. Одначе цю розв'язку Пекін відкинув. Уряд президента Реґена опинився в тій справі в скрутному положенні, бо згідно з так званим Актом про відносини з Тайваном, схваленим Конґресом 1979 року, Уряд зобов'язався такі достави виконувати. Американські засоби масової інформації повідомляють, що більшість китайського уряду не підтримала злаґіднюючої постави Денґ Шіяопінґа, але навпаки вимагає рішучих протизаходів.

Американська преса підкреслює симпатії президента Реґена до Тайвану та його передвиборчі зобов'язання зміцнювати зв'язки з ним і сприяти його розбудові.

МИХАЙЛО ПОЛОВЧАК ПРИБУДЕ ДО ЗСА

Чикаґо, Ілл. — Деякі газети, а також пресове аґентство Ю-Пі-Ай повідомили, що Михайло Половчак, батько Володимира Половчака, має намір приїхати до З'єднаних Стейтів Америки, щоб взяти особисто участь у сесії апеляційного стейтового суду Іллиной, який слухатиме 15-го квітня ц.р., аргументів оборонців Володимира, зокрема адвоката Юліяна Куляса, який зараз таки після рішення стейтового суду про видачу Володимира під опіку батьків вніс апеляцію до вищої судової інстанції.

Як відомо, батьки Наталії і Володимира Половчаків, не бажаючих повертатися до країни „темряви і терору", як свого часу писали чикаґські газети, не виґравши перших судових розправ, у яких батькам допомагали представники совєтської амбасади у Вашінгтоні і так звана Американська унія громадянських свобід, виїхали з молодшим сином до Совєтського Союзу. Пізніше у совєтській пресі появилися численні пропаґандивні статті проти американської суспільної системи під такими голосними заголовками, як, наприклад: „Муні замість Феміди", „За чужим порогом", „Викрадення дитини", „Груба сваволя" тощо, у яких совєтські автори з участю М. Половчака, який правдоподібно став жертвою КГБ, намагалися чорними красками змалювати американську суспільну систему і ті „страхіття", що їх мусіли переживати Половчаки будучи в ЗСА.

Наталія Половчак не має жадних клопотів з американським судівництвом і совєтськими „ловцями душ", бо вона доросла і могла вибрати сама, де вона хоче жити. Натомість Володимир з огляду на малоліттво став жертвою торгів совєтських чинників і їхніх американських протекторів.

Володимир Половчак отримав від Департаменту справедливости дозвіл на постійний побут в ЗСА, який гостро зударяється з рішенням стейтового суду щодо видачі Володимира під опіку батьків.

Запитаний кореспондентами в тій справі, адвокат Ю. Куляс заявив, що він настоював на приїзді Михайла Половчака до ЗСА і на його присутність в апеляційному суді, де рішатиметься справа Володимира. „Він головний позивач і я хотів би задати йому кілька конкретних питань", — заявив Ю. Куляс у розмові з журналістами.

Помер Константин Варварів

Вашінгтон. — У вівторок, 6-го квітня 1982 року, тут помер на 58-му році життя, після тяжкої невилікувальної хвороби, Константин Варварів, визначний американський дипломат українського роду.

Св. п. К. Варварів на протязі кількох років займав пост заступника постійного представника ЗСА в Об'єднаних Націях у питаннях освіти, науки й культури (ЮНЕСКО), та перебував у Парижі, Франція, де міститься головна квартира цієї організації.

Згодом він дістав високе відзначення від Державного департаменту за працю у ділянці закордонної політики на форумі ЮНЕСКО, а з березня 1978 року займав пост директора справ ЮНЕСКО в Державному департаменті.

Св. п. К. Варварів залишив дружину Олену та доньок Вікторію і Ірину заміжню Прістер.

Панахида по св. п. К. Варварову була відслужена в середу, 7-го квітня. Похоронні відправи будуть відслужені у четвер, 8-го квітня, в 7-ій год. вечора, в українській православній церкві св. Андрія у Вашінґтоні. Похорон — у п'ятницю, 9-го квітня, о год. 12-ій дня на українському православному цвинтарі св. Андрія у Бавнду Бруку, Н.Дж.

РЕЧНИК КУБИНСЬКОГО УРЯДУ ІМЕНИ ЯКОГО преса та інші засоби масової інформації не подали до публічного відома, заявив, що уряд Куби під проводом Фіделя Кастра готовий до переговорів із ЗСА. Він признав, що Куба постачала зброю, амуніцію й інші засоби до ведення війни обидвом державам, тобто Нікараґуа і Ель Сальвадорові, але тепер припинила ці достави. Він також признав, що уряд Куби, як і інші уряди поповнили цілий ряд помилок, але тепер, мовляв, пора переглянути критично ситуацію, поробити відповідні ревізії оцінок і почати новий період.

РЕҐЕН ПЕРЕБРАВ ІНІЦІЯТИВУ

Вашінґтон. — Президент Роналд Реґен запропонував генеральному секретареві КПСС, Леонідові Брежнєву, зустріч на вершинах у часі цьогорічної розброєневої конференції ОН, яка відбудеться в Ню Йорку в червні цього року. Цим він перебрав Москві ініціятиву, яку вона постійно проявляє своїми пропаґандивними маневрами довкруги справи миру.

Пропозицію зустрічі висунув Президент публічно на зустрічі з репортерами в Овальній залі Білого Дому. На думку Президента це не була б формальна конференція із застосуванням повного в таких випадках дипломатичного протоколу, а ділова зустріч двох голів держав. Президент Реґен так з'ясував цю справу: „Я думаю, що ціла ідея, про яку я говорю ще з часів виборчої кампанії в справі скорочення зброєнь, контролі зброї є найважливішою справою перед нами. І я думаю та надіюся, що ми обидва будемо в стані виступити з промовами перед тією конференцією. Так, я думаю дуже багато про те, що він і я матимемо зустріч".

На зустрічі з репортерами не було докладніше обговорювано поголосок про недугу Брежнєва. З Москви про цю справу немає найновішої офіційної, ані публічної інформації й тому вона не може бути предметом обговорювань в публічних виступах Президента. Брежнєв уже в лютому 1981 року, коротко після перебрання влади президентом Реґеном, запропонував таку зустріч. Уряд ЗСА в засаді прийняв ту ідею, одначе для успішного переведення тієї справи треба доволі часу й обміну думками. Вміжчасі загострилися відносини між ЗСА і ССCP з огляду на продовжування совєтської окупації Афганістану й політику народовбивства, що її там переводить Москва, а відтак совєтське втручання у внутрішні польські справи, яке довело до проголошення воєнного режиму й застосування терору проти населення, а специяльно проти проф спілки робітників „Солідарність" ще далі погіршило загальну ситуацію. Одначе близькі співробітники президента Реґена висловлюють сподівання, що ділова зустріч Реґена з Брежнєвим, не зважаючи на дуже складні обставини, створені московською аґресивною політикою, принесла б користі.

Питання атомових зброєнь увійшло в критичну стадію. На всі дотеперішні конкретні американські пропозиції в тій справі Москва відповідає пропаґандивними трюками, які ще далі погіршують і так уже важке положення. Москва великими зусиллями й коштами осягнула на багатьох відтинках перевагу в тих зброєннях і хоче за всяку ціну ту перевагу утривалити і закріпити. ЗСА намагаються привернути рівновагу й таким чином утривалити мир.

У світі

УРЯДОВІ ЧИННИКИ БАНҐЛЯДЕШУ АРЕШТУВАЛИ двох совєтських дипломатів разом з їхнім шофером і трьома помічниками. Дипломатів, які називаються Кіричук і Ломовський арештовано 20 миль від столиці Банґлядешу, Дакка, по дорозі до Танґайль. Притримані дипломати намагалися спалити 588 рольок фільму, які були у їхньому посіданні. Одначе, поліцаї, які їх затримали, не дали змоги їм це зробити, забрали від них фільми та передали своїм зверхнім чинникам. Після перетримання на поліції впродовж цілої ночі, обидвох дипломатів випущено за кавцією на волю. Їхні товариші подорожі залишилися в тюрмі. Арешти проведено після довгого поліційного слідства цих двох дипломатів та інших членів совєтської амбасади. Дальша доля арештованих та їхніх товаришів, які перебувають у тюрмі, залежатиме від змісту сконфіскованих фільмів, які саме тепер висвітлює й перевіряє служба безпеки Банґлядешу.

НА ГРЕЦЬКОМУ ОСТРОВІ КРЕТА РОЗБИВСЯ ЛІТАК американської морської фльоти, в ньому загинуло 11 людей, у тому було чотири особи залоги й сім пасажирів. Всі вони летіли до морської бази американських збройних сил, яка міститься в затоці Суда цього острова. Літак вдарив у гору. Рятункова стежа знайшла у ньому тільки тіла вбитих. Прізвища загинулих не подано, бо згідно, з американськими нормами, насамперед мусить бути повідомлена родина про смерть її членів. Чому літак ударив у скелю, — ще не встановлено. Літак, С-1, належав до типу літаків, які разом з підводними човнами й іншими родами зброї пристосовані до боротьби й знищування ворожих підводних човнів. Деякі з цих літаків опісля перебудовано й застосовано до іншого роду служби, а в першу чергу — до виконування транспортових завдань між кораблями та кораблями й суходолом.

СТРАЙКИ В КНЯЗІВСТВІ ЛЮКСЕМБУРҐ належать до рідкостей, і тому теперішній страйк транспорту та пошти викликав велике замішання в житті і господарці цієї маленької країни. Страйк, який є насправді генеральним страйком усіх родів транспорту та пошти, спаралізував рух на залізницях та автобусах, замкнув граничні переходи та переїзди й внеможливив численним працівникам прибути на їхні місця праці.

ДЕВ'ЯТЬ АФРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ НА ЧОЛІ з Марокко збойкотували конференцію міністрів праці Організації африканської єдности в Солсбері, Зімбабве, до якої належить 51 африканська держава. Причиною бойкоту була участь делеґації партизанської групи Полісаріо, яку визнано на попередньому засіданні Організації повноправним членом. Перед опущенням нарад речник Марокко заявив, що після виходу дев'яти членів конференція не матиме кворум і через те не буде леґальною. Одначе, голова конференції міністер праці Зімбабве Кумбірай Канґай став на становищі, що конференція леґальна, й продовжував її працю. Зімбабве підтримує Полісаріо проти Марокко. Організація африканської єдности існує вже 19 років, але саме тепер з огляду на конфлікт з Марокко ввійшла вона в дуже критичну стадію.

ПІСЛЯ ТИЖНЯ РІЗНИХ ПОГОЛОСОК У МОСКВІ про стан здоров'я Леоніда Брежнєва та про його важку недугу, пов'язану, правдоподібно з атакою серця чи мозковим ударом, нарешті міністерство закордонних справ скликало представників міжнародних інформаційних аґентств, які мають свої пункти у Москві й повідомило їх про нібито фактичний стан Брежнєва; згідно з даними цього совєтського міністерства, Брежнєв є на звичайних зимових вакаціях. Одначе на прямий запит, чи Брежнєв був у шпиталі після повороту з Ташкенту, речник мінсітерства Александер Возніков дав виминаючу відповідь, заявляючи, що в тій справі він „не має ніяких інформацій".

ПОЛЬСЬКІ СУДИ ВИНОСЯТЬ ЖОРСТОКІ ВИРОКИ

Варшава, Польща. — Пресове аґентство Ройтерса інформує, що польські суди, мабуть на зарядження Військової ради національного спасіння, яка перебрала владу в Польщі після проголошення воєнного стану 13-го грудня минулого року, виносять дуже жорстокі вироки на членів і прихильників вільної профспілки „Солідарність", закидаючи їм „ зраду батьківщини", „злонамірену пропаґанду", „підбурювання населення проти теперішнього уряду" та інші „злочини".

Прокуратура військової хунти недавно подала до відома на сторінках газети „Жолнєж Вольносці", що військові суди засудили чергову групу з 52-ох членів і прихильників „Солідарности", серед яких є декілька студентів, а навіть середньошкільників. За те, тільки, що вони нелеґально друкували летючки, у яких буцім то закликалося до спротиву теперішньому режимові, підсудні були засуджені від трьох до шести років тюрми. За цю саму „провину" заарештовано священика з Перемишля Владислава Древнякова, у помешканні якого поліція мала знайти протиурядові летючки й іншу літературу.

Від часу запровадження воєнного стану, військові суди в Польщі засудили понад 500 громадян на різні реченці ув'язнення, переважно за спротив теперішньому урядові і розповсюджування антиурядової і антикомуністичної літератури. Під закидом антидержавної діяльности знаходиться ще 154 симпатиків „Солідарности".

Інша урядова газета „Жиціє Варшави", повідомила, що Військова рада прийняла нову постанову, на підставі якої чоловіки від 18-го до 45-го року життя мусять бути затруднені, а якщо ні то будуть зараховані до так званої катеґорії „неробів" і торі уряд матиме право висилати їх на пимусові праці. Такий закон охоплюватиме принаймні 50-60,000 мужчин.

Крім того, західні кореспонденти інформують, що Військова рада розпочала повільний процес демобілізації деяких військових частин, чи радше звільнення тих вояків з військової служби, реченець яких був продовжений на один рік у зв'язку з воєнним станом. Це вказувало б, що уряд прем'єра Войцєха Ярузельського має намір знести воєнний стан, або, як кажуть численні політичні спостерігачі, набагато злагіднити теперішній режим.

У зв'язу з хворобою І. Брежнєва, генерального секретаря ЦК КПСС і конфліктом Великої Британії з Арґентиною за Фальклянդські острови, польська проблема тимчасово відійшла на другий плян, — кажуть деякі аналітики, — бо засоби масової інформації, зокрема газети, знайшли собі іншу „поживу", хоч події в Польщі все ще дуже серйозні і жадна з тамтешних проблем, зокрема конфлікт із „Солідарністю" і економічні справи не є розв'язані позитивно. Навпаки, у Польщі зростає спротив населення, а деякі особи, як тільки можуть, втікають за кордон. Доказом можуть послужити два польські летуни — 31-літній Анджей Малєц і 29-літнлій Єжи Червінські, які захопили на краківському летовищі військовий транспортовий літак і успішно перелетіли на ньому з родинами до Австрії. Варшава домагається видачі захоплювачів літака, але австрійський уряд катеґорично відхилив польські вимоги.

В Америці

ПРЕЗИДЕНТ РОНАЛД РЕҐЕН ЗАЯВИВ кореспондентам на початку цього тижня, що відсоток безробіття до кінця цього і на початку чергового року може ще збільшитися. Як відомо, статистичне бюро Департаменту праці підтвердило раніші здогади про зріст безробіття до 9 відсотків у другій половині місяця березня, найвищий від закінчення Другої світової війни. Запитаний кореспондентами чи зріст безробіття означає спад економії і зменшення виглядів на її скоре покращання, Президент заявив обережно, що тепер тяжко передбачити розвиток економії в майбутньому, але він переконаний, що в другій половині 1983 року наступить зворот до кращого і тоді також зменшуватиметься відсоток безробіття.

УСІ АМЕРИКАНСЬКІ АВТОМОБІЛЬНІ КОМПАНІЇ однозгідно заявили, що не зважаючи на збільшення продажу нових автомобілів в 1982 році, загальне пониження числа продажу продовжується вже 36 місяців підряд. До кінця березня компанія Дженерал Моторс продала 142,048 автомобілів, в 1981 році тільки 92,868; друга з черги компанія Форд продала в цьому році 54,824 автомобілів, в 1981 році — 53,120; Крайслер 34,434 в цьому і 31,935 в минулому році; Амерікен Моторс — 3,278, в 1981 році — 5,552, менше на 39,8 відсотків. Німецька компанія Фольксваґен, яка має свої фабрики в ЗСА, продала 7,097 автомобілів в 1981 році, натомість в цьому році тільки 4,552, тобто менше на 35,8 відсотків.

СУДДЯ РОБЕРТ Л. КАРТЕР НАКАЗАВ відповідальним речникам Служби іміґрації і натуралізації в Ню Йорку негайно звільнити 53-ох ґаітських втікачів, які, на думку згаданого судді, вже понад 10 місяців перебувають у нелюдських умовинах у напів зруйнованих колишніх касарнях морської фльоти в Бруклині. Суддя Картер був особливо обурений тим фактом, що деякі речники іміґраційної служби взагалі не реаґували на його раніші упімнення у цій справі. Служба іміґрації і натуралізації має до диспозиції сім днів для того, щоб звільнити ґаітців, або перевезти їх в інші приміщення, які відповідають людським потребам. Якщо названа Служба виконає зарядження нюйоркського судді, то це може створити прецедент для звільнення інших ґаітців, які у числі 2,800 осіб перебувають у різних заведеннях, очікуючи на вирішення їхніх справ. Деякі спостерігачі висловили думку, що суддя Картер взагалі чомусь не згадує, що ґаітські втікачі перебувають в ЗСА нелеґально і федеральний Уряд розглядає можливість їхньої депортації до Ґаїті, особливо тих, які покинули свою країну з економічних причин.

ПОСАДНИК НЮ ЙОРКУ ЕДВАРД КАЧ, КАНДИДАТ на губернатора нюйоркського стейту у виборах цієї осені, заявив, що він підтримуватиме активно дотеперішнього заступника губернатора Маріо Квомо на губернатора, якщо він зуміє здобути номінацію Демократичної партії в червні цього року. При тому Кач підкреслив, що він не буде кандидувати від іншої партії, якщо програє передвибори. Такої загрози однак не має, кажуть політичні спостерігачі, — бо він є дуже популярним кандидатом, не зважаючи на деякі контроверсії і його інтерв'ю опубліковане в журналі „Плейбой". Крім того лідери стейтової Демократичної партії заявили, що вони взагалі перестануть розмовляти з М. Квомо, якщо він не складе заяви про підтримку будь-якого демократичного кандидата, що виграє передвибори.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893

Svoboda USPS (30-420 ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays, Mondays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302.
Subscription 1 year — $40.00, 6 months — $22.00, 3 months — $12.00. UNA members 65¢ a month. Change of address — 50¢. Make checks or money orders payable to "Svoboda".
Postmaster: Send address changes to "Svoboda", P.O. Box 346, Jersey City, N.J. 07303.

Second Class Postage paid at Jersey City, N.J.

Статті і дописи, підписані авторами, не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправляти і скорочувати надіслані матеріяли. Незамовлені матеріяли повертається тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг, долучивши заадресовану коверту з відповідною поштовою оплатою. — За зміст оголошень Редакція не відповідає.

Передплата на рік $40.00, на півроку — $22.00, на 3 місяці — $12.00. Для членів УНСоюзу 65¢ міс. За кожну зміну адреси — 50¢. Чеки і "money orders" виставляти на "Svoboda".

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

Аргентинська несподіванка

Збройне захоплення під кінець минулого тижня Аргентиною Фальклpoints ndських островів потверджує правду, що несподіванка є реальним чинником у політиці. Це була найбільша несподіванка для всього міжнародного світу, бо не було ніякої безпосередньої причини, чому саме тепер, коли запальною стала проблема атакованої комуністичним експансіонізмом Середньої Америки, треба було робити авантюру, яка погрожує новим міжнародним конфліктом, що його меж і наслідків не можна ще передбачити.

Фальклpoints ндські острови — це архіпелаг близько 200 скельних острівців, здебільшого незамешкалих, разом територією 4,7000 квадратових миль, з населенням коло 2,000 осіб. Ці острови, відкриті у XV сторіччі, були вже під владою Еспанії, і ніхто там не володів, у 1833 році перейшли під владу Британії. Аргентина ніколи не визнала права Британії до тих островів, покликаючись на своє право до них — за географічним принципом: Фальклpoints ндські острови віддалені від берегів Аргентини яких 250 миль, а від берегів Британії — кругло 4,000 миль. Проте тамошні мешканці майже поголовно англійського роду, - аргентинці твердять, що це колоніялісти, які служать імперіяльним інтересам Британії, будучи, зрештою, здебільша або державними урядовцями, або представниками англійських торговельних фірм. Проте й торгівля з отими островами невелика, бо обмежується здебільшого до експорту вовни. Випасом овець займаються мешканці.

Аргентина не мала великого клопоту з окупацією цієї території. Аргентинці висадили 4,000 своїх вояків, які без особливого труду перемогли 80 англійських вояків, які становили цілу тамошню залогу. Число жертв того зудару дотепер неясне — аргентинці й англійці подають суперечні цифри. Всіх тих англійських вояків ,які оціліли, аргентинці взяли в полон і перевезли — разом із британським губернатором — до Уругваю та передали їх тамошній британській амбасаді. На скелях Фальклpoints ндських островів замаяли аргентинські прапори, в усіх містах Аргентини люди танцювали на вулицях, зате в Британії настало обурення, що своїм вістрям звернулося проти уряду прем'єра Маргарет Тачер. Опозиційна Партія праці домагається демісії уряду, як винуватого, що на Фальклpoints ндських островах не було такої британської збройної сили, яка могла б відперти аргентинську інвазію. Британський уряд зареагував мобілізацією військової фльоти: коло 40 військових кораблів пливе Атлантиком в сторону Фальклpoints ндських островів, під проводом двох літаконосців із кількома сотнями бойових літаків на чердаках та тисячами вояків.

Найгірший конфлікт тоді, коли в ньому заторкнена національна гордість сторін. У цьому випадку однаково аргентинці, як англійці почувають, що тут ідеться не за скелі і вівці, а за національну честь і гордість. До того ж в обох країнах — у Британії і в Аргентині — існує господарська криза, яка дає зброю у руки тамошній політичній опозиції. Аргентинський уряд відвернув увагу своїх невдоволених громадян від внутрішньої ситуації та своїм нібито бравурним патріотичним ходом продиктував вчорашнім опозиціоністам прославляти свій режим. Знову ж в Британії, в наслідок економічної кризи,зросли впливи соціялістичної Партії праці, яка використовує Фальклendську „зневагу" для тих гострих випадків проти консервативного уряду Маргарет Тачер.

У цій ситуації трудно знайти поле для компромісу, що його дипломати-посередники мають шукати протягом двох тижнів, заки британська морська „армада" припливе під Фальклendські острови. У 1588 році еспанський король Филип II загигрив „велику армаду", виславши її проти ворожої Англії за панування Єлисавети I: тоді велика морська хуртовина прийшла з допомогою англійській володарці, — цікаво, як закінчиться виправа з черги англійської „великої армади", висланою Єлисаветою II-ою проти Аргентини. Аргентина стоїть на становищі, що вона не перевела ніякої збройної агресії й окупації, а тільки відібрала своє добро.

Тому відкинула заклик скликаної наспіх Ради Безпеки ОН, щоби відкликати аргентинське військо і звернути Фальклendські острови. Якщо прийшло б до війни між Британією і Аргентиною — то при всій мілітарній перевазі Британії — дуже важко було б воювати у віддалі 4,000 миль від рідних баз. Це міг би стати для Британії своєрідний „американський В'єтнам". Треба припускати, що знайдеться розумний вихід з безвихідної ситуації.

Ярослав Гайвас

НЕПОБОРНІ СУПЕРЕЧНОСТІ

Положення в Польщі не виявляє ніяких познак розв'язки. Москва і її польські послушники загнали у сліпу вулицю впровадження безглуздого воєнного стану, масовими арештами, переслідуваннями мирного населення й посилюванням партійно-поліційного терору й тепер не знають, що і як далі робити. Залишається ще тільки можливість, що західній світ допоможе їм з того вийти.

З боку Варшави, як і з боку Москви не видно ніяких конкретних заходів, ані конкретної програми виходу з кризи. Вони ще й далі повторюють заялозені фрази про „здобутки соціялізму", про намагання „Солідарности" перебрати владу", а тепер навіть про те, що хтось і десь громадить зброю і нібито готовить збройний виступ. Але тими побрехеньками ані накормити населення, ані накопати вугілля, ни наробити машин,-ними навіть не можна накормити свиней, з яких опісля можна було б зробити добрі польські шинки й експортувати їх за кордон, що має ніколи незаспокоєний апетит на добрі речі. А тим більше тим усім не можна заплатити ані величезного заборгування у західних країнах, ані навіть відсотків від нього. І тому невиключене, що Захід знову стане в пригоді й знову, як уже не раз, вирятує „будівничих комунізму" і створений ними рай „реальний соціялізм", як це комуністи російського толку зачинають називати свою систему. Серед західніх державних мужів і взагалі західніх суспільств щораз більше дебат на тему, як допомогти Польщі вийти з тяжкого положення і щораз більше дебатуючих лучить ту допомогу з допомогою Москві та із забезпеченням її домінуючих позицій. Без того бо Москва не лише що до справжньої допомоги Польщі не допустить, але навіть може збройною силою на неї зареагувати. На Заході беруться до справжньої квадратури кола: як допомогти комуністичній Польщі, не порушуючи ані її теперішньої владної системи, ані інтересів Москви, а в першу чергу того, що на Заході підтягають під потягле поняття „російської безпеки", або „безпеки Москви".

Переважно всі ті міркування йдуть по лінії, що її декілька років тому накреслив колишній високий достойник при уряді президента Ричарда Ніксона і один з найближчих співробітників його державного секретаря, Генрі Кіссенджера, Гельмут Зонненфельдт. Зонненфельдт виходив із дуже правильного заложення, що СССР — це звичайнісінька собі імперія, яка намагається утривалити своє існування й поширитися. З того зовсім правильного заложення Зонненфельдт робив зовсім неправильний висновок, а саме: Захід повинен забезпечити Москві її сферу панування, а тоді можна від неї сподіватися раціональної й неагресивної політики супроти Заходу. Як відомо, концепції Зонненфельдта ніде не прийнято, ні на Заході, ні на Сході, але з різних, чи навіть протилежних причин.

Та колишня невдача концепції Зонненфельдта зовсім не стримує його теперішніх наслідників. Щораз більше американських практичних політиків і теоретиків шукає виходу з імпасу власне в цій самій площині. Колишній американський дипломат і учасник переговорів НАТО –Варшавський блок у Відні, а тепер член „мозкового тресту" в Карнегі Ендовмент, Джонатен Дін, у своїй невеликій, але вагомій статті в „Ню Йорк Таймс" і „Промотінг Чейндж ін Поленд" пише: „Чи існує засіб для створення рам, або атмосфери для політичної й економічної зміни в Польщі і в інших східньоевропейських державах в такому напрямі, щоб та зміна не викликувала автоматично найгостріших турбот в Кремлі в справі можливих її наслідків на совєтську безпеку?". І він відповідає на це питання: „Многосторонній договір Схід-Захід в справі контролі зброєнь в Центральній Европі може створити такі рами". Як бачимо: нащо Москві клопотатися виходом з її важкої ситуації, коли на Заході клопочуться, щоб її уможливити це та ще й до того коштом того ж Заходу.

Заки висловитися коротко до такого ходу думок, треба насамперед ствердити: так фальшиво поставлена проблема мусить довести до фальшивих висновків. Бо немає проблеми безпеки Росії, російського народу і створеної ним совєтської системи. Зате є проблема забезпечення російської імперії і всіх її посілостей, які можуть триматися і живитися тільки дальшими підбоями і проникаванням. Тільки на такому властивому поставленні проблеми можна шукати правильної відповіді. Але тут зразу треба сказати, що немає ціни, за яку народи Европи мали б забезпечувати за Москвою її посілості з часу Другої світової війни й після неї.

І дарма притягати сюди Польщу й польський аргумент, мовляв, загарантуймо тривалу безпеку СССР, а зате Москва не буде переслідувати, або буде менше переслідувати поляків. Польща — це тільки один з найбільш запальних і болючих сьогодні пунктів створеної Ялтою ситуації. А народи повстають не проти одного, чи другого вияву тієї системи, а проти неї, як цілости. Вони будують і борються за своє народне і національне, за свою необмежену життєву творчість — в Україні це боротьба за самостійну, соборну дер-

(Закінчення на стор. 4)

НА МИСТЕЦЬКІ ТЕМИ

Про один малярський дебют

Звичайно, мистецькі обдарування процвітають уже зарання, проте буває зрідка, що виявляються вони теж, в більшій чи меншій мірі, в пізнішому віці життя. Відомо ж, що деякі з наших жінок, підховавши чи виховавши дітей, починають братись за малювання. І це треба вважати за зовсім додатнє явище. Звичайно, не багато з них доходить до якогось помітнішого, чи взагалі якогонебудь мистецького успіху. Тому вже навіть постала і добродушна приказка: „О, ще одна грендма Мозес малює".

Само собою бувають тут і винятки. Один із таких маємо власне з першою малярською виставкою нюджерзької мисткині Богуслави Гнатів, що її картини можна було зустрінути вже від кількох літ на відомих фестивалях у Голмделі, Н. Дж. Виставку цю під фірмою ОМУА, в залі УСК-у, 14-го березня ц. р., в неприсутності — з причини захворіння — голови організації М. Черешньовського, мусів відкрити земляк зі Стрийщини, що і самий виставляв уже в цій же залі, Остап Савчинський.

Славу Гнатів пригадуємо з давніх виставок ОМУА, яка, ще не малюючи сама, їх часто відвідувала. А потім узялась таки до мистецьких студій і праці творення малювання. І це проречисто доказує кількість, понад сто картин виставки, що здобула загальномистецький і фінансовий успіх. Де причини цього популярного успіху? Вияснення просте. Якщо б цю, реалістичного напрямку, виставку було відкрито яких 15 літ тому, то це було б досить анахронічне явище, бо стиль ще був тоді давньоминулим пережитком. Та тепер він знову „прийшов до голосу", є актуальний, а навіть модний. І на цьому виставка нашої дебютантки мусіла „виграти".

В більшості її праці — це акварелі й олії; але є і акти виконані вуглем, гваші чи комбінації гвашу-акварелі та своєрідного коляжу. Цю виставку, за цілих 16 літ малювання авторки, можна вважати вповні ретроспективною.

Коли ж присвятимо увагу аналізі мистецького чинника і рівня картин виставки, то самозрозуміло, що підлягатимуть вони досить зрізничкованій оціночній скалі. Бож постали вони з бігом літ, в різних часах і початкові праці не можуть на тій самій височині бути, що пізніші чи останні. Хоча і тут є винятки, бо ось візьмім її акти (їх 14), виконані вуглем легким і розмашним почерком, це одні з її початкових, проте успішних, в нас тепер майже не стрічних творів. Якщо йдеться про олії, то тому що стиль малярки реалістичний, тяжко пов'язати її праці з впливом котрогонебудь із наших вчасних мистців.

Ясно, що хто малює квіття мусить глибоко відчувати колір; і це потверджують її пейзажі, особливо ті, мальовані аквареллю, як „Ліс", „Зима", „Захід сонця". Її олійні зимові краєвиди ще не зовсім переконують; море вже міцніше своїм характером. В олійних пейзажах літньої чи осінньої пори знайдемо знову цілу гаму її розвою і мистецького кріпшання; від незначних і непоказних — до зрілих і найміцніших. Ми мусимо зупинитися при картині „В горах", чи навіть при дещо монохроматичних зеленощах „Лісу в літі", а вже стонована, настроєво-лірична „Почалась осінь" запевняє, що малювання ці зринають не з припадковости, а з потреби душі.

Однак,без сумніву, стихія мисткині, це квіття; і то всяке, від зів'ялого і нескорого будяччя до найбільш кольоритної і яскравої буйности розквітання. Виставлено тут і досить багато експериментальних речей, зроблених якби нашвидкоруч, які не конче мусили тут знайтися, хоча вони і доказують поступовий розвій дебютантки. Поминаючи деякі початкові праці, що композиційно і кольоритно нагадують ще малоцікаві поштівки, увагу читача приманюють кращі акварелі своєю технічною легкістю, вже і не зовсім реалістичним контуром зарисунку, розпливчастістю та ніжною барвистістю, а саме такі, як „Етеричні квіти", „Мак", „Пільні квіти", „Будяки та ромени". Навіть як кольорит обмежується до індиґо і брунатного відтінку, то і такі акварелі принаджують глядача, ось хоч би „Осіннє бадилля", „Погідний день" тощо.

Можна вважати, що в дальшому творчому процесі малювання аквареллю, авторці не буде, либонь, легко дати щонебудь нового, бо вона, правдоподібно, і дальше продовжуватиме працювати за найкращими її взірцями створеними досі. Однак у ділянці олії від С. Гнатів можна буде очікувати ще дечого цікавішого і ціннішого.

Теодор Терен-Юськів

Іван Кедрин

60 ЛІТ ТОМУ — ТАЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Сьогодні трудно навіть уявити собі, яким тернистим шляхом мусила ступати українська культура під чужинецькими займанцями. Розвиток культури найтісніше залежний від політичних умовин, тому повна свобода творчости в усіх ділянках культури можлива тільки у власній, ні від кого незалежній державі. Сьогодні навіть трудно представити собі, що ще у другій половині XIX сторіччя, коли в усіх країнах Західньої Европи і в таких прастарих культурою народів, як китайський і японський, процвітали наука, література, мистецтво, музика і спів, — наддніпрянські українці мусили вживати найхитріших заходів, щоби видістати дозвіл від російського царського займанця на переклад Святого Письма на українську мову, на театральну виставку з наївною етнографічною тематикою, на видання якоїсь книжки, що перейшла б сувору цензуру. Треба було боротися за само визнання окремішної самостійности української мови, треба було боротися проти принципу „не було, нет і бить не может" самого українського народу. І сьогодні трудно навіть повірити, що в Галичині, яка дісталась під володіння Австро-Угорщини за першого розподілу Польщі у 1772 році, треба було боротися за примітивні культурні права проти упривілейованої польської національної меншини яка дістала від австрійського правління справжню владу в усіх ділянках життя цієї частини України.

Галицькі українці все ж мали куди кращі умовини життя і культурного розвитку, як наддніпрянські. Австрія трималася староримської засади правління „дівіде ет імпера" — діли і пануй — , отож вигравала українців проти поляків і поляків проти українців і українці могли процесуватися з поляками та відкликатися до центрального віденського уряду, як надрядного чинника. У ділянці культури йшла боротьба передусім за школу — від найнижчого ступня, від народної школи, до найвищого, до університету включно. Вже перед Другою світовою війною були у нас добрі історики тієї боротьби за школу, якщо йдеться про змагання галицьких українців до здобуття власного високого шкільництва, то найкращим у цій справі істориком є Василь Мудрий, колишній повітовий комісар у Проскурові на наддніпрянському Поділлі за Української Народньої Республіки, урядовець у централі „Просвіти" у Львові, квестор українського Тайного університету, редактор львівського щоденника „Діло", посол від Українського Національно-демократичного Об'єднання (УНДО) до варшавського сойму і згодом голова Української Парламентарної Репрезентації, в Америці другий з черги (після покійного Юліяна Ревая) директор канцелярії Українського Конгресового Комітету в Ню Йорку. Його невелична книжка „Боротьба за огнище української культури в західніх землях України", (Львів 1923, 192 стор.) та пізніша книжка „Український університет у Львові 1921-1925 ". (Фюрт, Німеччина, 1948 стор. 60), ці дві книжки Василя Мудрого є по нинішній день найавторитетнішим джерелом пізнання у загальних зарисах того — з нинішнього погляду — курйозного стану, що треба було так вперто й завзято боротися за право до науки. У книзі „Наш Львів", Видання „Червоної Калини" в Ню Йорку за 1952 рік (стор. 216) надрукована стаття Василя Мудрого „Львів осередком боротьби за український університет", в якій на сімох сторінках друку подано короткий нарис тієї дійсно унікальної геройської боротьби.

Вужчою темою цих рядків є пригадка, що саме 60 років тому заснувався у Львові вийнятковий у культурному світі осередок високої освіти — Тайний український університет, як єдиний засіб здобування високої освіти, що її заборонила українцям Польща між двома світовими війнами, наставлена на асиміляцію всіх непольських народів, що опинилися у її межах, в першу чергу українців. Зараз після погрому української визвольної війни у 1918-19 роках і після військово-політичної окупації Східньої Галичини польським військом, центральний польський уряд скасував існуючі за Австрії у Львівському університеті 12 українських катедр і доцентур. Польська влада заборонила Науковому Товариству ім. Шевченка вести університетські курси, заборонила теж вести такі виклади Товариству Петра Могили, заборонила такі курси, що їх заповів Ставропігійський Інститут.

Таким чином сама польська влада примусила українську молодь й українських учених заснувати осінню 1921 року Тайний університет, який став предметом нагінки, шикан і поліційних переслідувань збоку польської адміністраційної влади. 26 вересня 1922 року Польща схвалила закон про автономію трьох східньо-галицьких воєвідств, при чому сказано у тому законі, що „найдалі до двох років" буде заснований український університет на терені одного з цих трьох воєвідств. Але цей закон був згори подуманий тільки, як засіб для визнання за

(Продовження на ст. 4)

Дописи з життя громад, установ, організацій чи осіб мають бути не довші за три сторінки машинопису, писані через два інтервали і лише на одному боці листка паперу. Якщо допис писаний рукою, слід також дотримуватися великих відступів поміж рядками й писати розбірливо. Дописи слід надсилати до десяти днів після відбуття даної події. Редакція застерігає за собою право скорочувати дописи й правити мову. Просимо дописувачів подавати повні імена і прізвища, не скорочуючи їх. У випадку англійських імен чи назв треба дати в дужках і їх.

С. Максудов і Дж. Мейс

ВТРАТИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ

Голод 1933 року на Україні та в інших частинах Совєтського Союзу безумовно був одною з найстрашніших подій нашого століття, яке зазнало так багато страхів.

В 1935 році виступаючи перед колгоспниками, зібраними елективно з цілого СССР, Сталін проказав фразу, що стала символом його епохи: „Жити стало краще, веселіше, але це веде до цього, що населення стало розмножуватись набагато швидше, ніж у давні часи. Смертність зменшилась, кількість народжень збільшилась, і чистого приросту тепер незрівнянно більше... Тепер маємо близько трьох мільйонів душ чистого приросту".

У цих словах не просто брехня, в них також лицемірне знущання над безборонними людьми, вiданими в його повну розпорядимість.

„Жити стало краще" — коли насправді введено в країні карткову систему, коли мешканці міст дістали пашпорти з обов'язком приголошення (прописки) і з приписанням до місця проживання, щоб не сміли без дозволу властей жити, де заманеться; коли селяни, що втратили землю, худобу і волю і мусіли працювати як раби, практично без винагороди, дивились з сумом, як вивозиться вирощений їх трудом убогий урожай.

„Веселіше" — коли в кожному селі, майже в кожній родині були розкуркулені, заслані в далекі сторони і вмерлі з голоду. „Веселіше" — коли, як ніколи раніше, ніхто в країні не міг бути певним, чи уникне нужди, тюрми або кулі в потилицю. (А в душі єдиної людини, якій могло б стати веселіше, чи переважала радість від знищення всіх конкурентів і ворогів, чи страх за своє життя?).

„Смертність зменшилась" — це в країні, де ні власті, ні органи обліку не знали, скільки погибло і було закопаними в братніх могилах, і скільки уціліло. А коли перепис 1937 року показав, як багато погибло і зчезло без усякого підрахунку, керівники так налякалися, що наказали знищити всі матеріяли перепису разом з його організаторами.

„Кількість народжень збільшилась"... Як знаємо сьогодні з опублікованих матеріялів, кількість народжень у країні впала півторакратно і зменшувалася б іще більше, якщо б начальство не завело як останнього рятунку заборони абортів.

„Близько трьох мільйонів душ чистого приросту"... Зменшення населення в ті жахливі роки становило набагато більше як три мільйони.

Наскільки більше? Чи можемо довідатись, як багато ми втратили? Ми можемо й повинні це зробити. Треба використати всі можливі способи, щоб якнайточніше оцінити зменшення населення під час колективізації. Потрібні якнайдетальніші свідчення очевидців, пошуки документів та матеріялів в архівах. Про цю останню методу — використовування офіційних совєтських даних — хочемо сказати більше.

Питання, скільки людей погибло в результаті штучного голоду в 1933 році в Україні, можна розв'язати тільки в рамках загальної оцінки втрат населення цілого Совєтського Союзу. Тому, заки зможемо підійти до проблеми, скільки жертв загинуло в даному часі і місці, мусимо визначити якнайточніше сумарні втрати народів СССР за весь сталінський період. Це тому, що точне обчислення можна мати лише, порівнюючи різні совєтські переписи, кожний з яких створює специфічні труднощі, і перерозподілюючи втрати населення поміж менші проміжки часу, сперті на менш точні показники населення, такі, як адміністративні оцінки населення чи офіційні повідомлення про участь у совєтських виборах.

В грудні 1926 року, незадовго перед початком нападу на селян, проведений був перепис у Совєтському Союзі. Це був найбільш докладний і поважний перепис в історії цього обширу. Його вислідки були опубліковані в 56 томах. Населення досліджено якнайстаранніше. Розглядались вік, стать, суспільне становище, зайняття, житлові умови, національність та багато інших питань. Відомості узагальнювались за республіками і окремими областями.

Одночасно з опрацюванням матеріялів перепису складено таблиці смертности населення, тобто оцінено ймовірність прожиття наступного року, двох років і т. д. для кожної групи віку і статті. Для цілої країни таблиці були складені в Інституті Демографії Академії Наук у Ленінграді двома знаними вченими-демографами С. А. Новосельським і В. В. Паєвським. Для території України аналогічні таблиці були опрацьовані в Українському Демографічному Інституті під керівництвом директора інституту академіка М. В. Птухи.

Звичайно, перепис 1926 року, як будь-який інший масовий демографічний матеріял, має в собі помилки; перепис правдоподібно дещо применшив чисельність населення (від переліку ухилились сектанти, кримінальні злочинці, волоцюги, люди, що виїхали за орудками і не зустрілися під час подорожі з обчислювачами, і т. д.). Але це звичайні неточності, які можна таким чи іншим способом скорегувати.

За допомогою таблиць смертности для кожної групи осіб даного віку можна провести обрахунок чисельности її в наступному році, два, три роки пізніше і т. д. Таким обрахунком оцінюємо, як чисельне було б покоління в нормальних умовах при пересічній смертності, такій, наприклад, як в осіб такого ж віку у роках 1926-27. Результати підрахунку можна зіставити з фактичною чисельністю населення і довідатись таким чином, чи зміна числа мешканців країни відповідає нормальним умовам, чи ні. Фактичні дані відомі з публікації Центрального Статистичного Управління СССР до 1932 року. Особливо важливі тут результати адміністративного перепису, проведеного в червні 1931 року у зв'язку з заведенням карткової системи. Деякі матеріяли знані для 1934 року, зокрема кількість виборців. Опублікована також цифра населення, обчислена в переписі 1937 року, якого нова публікація була заборонена. Врешті, дуже важливим для нашої цілі є вислідки перепису в січні 1939 року.

Цей перепис викликає в дослідників цілковито обґрунтовані сумніви. Чи в страху за своє життя статистики не пішли на перебільшення чисельности населення? Адже ж сумна доля організаторів перепису 1937 року була всім достатньо добре відома. Не будемо тут розглядати цього

(Закінчення на стор. 4)

Відбулися Загальні збори УБФКК у Бостоні

Д-р Іван Дідюк, ініціятор, основник та голова Української Братської Федеральної Кредитової Кооперативи в Бостоні, передає чек на 2,000 долярів протоієреєві о. Миколі Невмержитському на побудову Дому Української Православної Культури в Бавнд Бруку.

У неділю, 13 березня ц.р., відбулися Загальні збори Української Братської Федеральної Кредитової Кооперативи в Бостоні, в приміщенні української католицької церкви Христа Царя.

Голова Кредитівки д-р Іван Дідюк, відкриваючи річні Загальні збори привітав присутніх і попросив о. декана Петра Огірка, пароха цієї церкви, провести молитву, по котрій хвилиною мовчанки вшановано пам'ять членів, котрі відійшли від нас у вічність. Після перечитання порядку нарад Зборів д-р І. Дідюк, як голова Кредитівки, не тільки здав звіт своєї річної праці, але представив присутнім на таблиці, скільки наша Кредитівка має членів, і яка кількість їх складає свої ощадності, почавши від суми 2,000 дол, ствердивши, що таких членів є більшість. Він сказав, що якби всі так складали свої ощадності до Кредитівки, ми сьогодні мали б п'ять мільйонів долярів, а ми покищо доходимо до півтора мільйона долярів.

Слідував звіт скарбника, котрий був короткий, бо всі одержали його на письмі. Кредитовий комітет подав докладну суму, скільки позичили і на що.

Далі д-р І. Дідюк дав вичерпний звіт з діяльности цілої Кредитівки, її загального стану та праці всієї Дирекції, яка щомісяця відбуває свої засідання і вирішає справи, ав'язані з Кредитівкою. Звіт голови був оптимістичний і реальний, бо він насвітлив правдивий і здоровий стан, вказавши, що наша Кредитівка росте з кожним днем. Чистий дохід нашої Кредитівки при кінці 1981 року був понад 38,000 долярів, а наша Кредитівка існує тільки понад шість років. У звітовому році видано на добродійні цілі — церквам і іншим українським установам, а саме; для української православної церкви в Бостоні — 250 долярів; для української католицької церкви тут же — 250 долярів; для Рідної Школи, Пласту, СУМ-А по 100 дол.; на фонд Половчака у Чикаґо 50 дол.; на Український Конґресовий Комітет — 150 дол.; на СКВУ — 100 дол. Більші суми видано на такі установи: Український Католицький Крайовий Собор у Вашінґтоні — 1,000 дол.; на розбудову дому Спілки Української Молоді в Бостоні — 2,000 дол.; останньо наша Кредитівка жертвувала на будову Дому Української Православної Культури в Бавнд Бруку — 2,000 дол.

Д-р Іван Дідюк просив присутніх застановитися і добре подумати: за такий короткий час з такої малої суми грошей, скільки ми пожертвували на добрі цілі для нашого народу, як довго ми тут, в Бостоні, складаємо великі гроші до ріних банків, що заробляють на нас великі гроші, але чи бодай один банк дав на наші церкви чи товариства бодай п'ять долярів? Наша Кредитівка платить вісім відсотків від звичайних ощадностей, дає безкоштовну асекурацію на дві тисячі долярів, кожне щадниче конто забезпечено державою на 100,000 долярів, маємо всі „моні маркет сертифікати", пенсійне конто ІРА, даємо позички для членів два відсотки нижче, ніж дають всі інші банки, а крім того, ще багато інших обслуг, котрі неможливо тут описати.

По звітах приступлено до дискусії, в якій брало участь багато членів. По дискусії Номінаційна комісія подала листу на вибір чотирьох членів Управи, котру, повністю прийнято. Другої листи не було.

Збори закінчено молитвою, по котрій відбулася перекуска для учасників Зборів, що тривала до пізна.

Автори нововиданих праць і видавництва книжок, якщо бажають мати в щоденнику поміщені безкоштовно вістки про їхні видання, а пізніше — рецензії на ці твори, повинні надсилати редакції „Свободи" по два рецензійні примірники таких новодруків. — Ред.

В ПОКЛОНІ ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКОВІ

Кергонксон

Старанням місцевого Відділу УККА відбувся у Кергонксоні, Н.Й. у неділю, 28 березня, у залі української католицької церкви Пресвятої Трійці, концерт для вшанування Шевченкових роковин. Свято відкрив голова місцевого Відділу УККА д-р Олег Волянський і передав дальше ведення програми імпрезовій референтці Відділу Софії Барусевич.

Заля була виповнена місцевими і довколишніми громадянами. Свято почалось „Заповітом", що його проспівав місцевий мішаний хор „Золотий гомін" під управою проф. Володимира Бакума при співучасті молоді місцевої Школи Українознавства. Хоча хор нечисленний, але завдяки постійній праці диригента і хористів, він досягає щораз кращого рівня.

Дбайливо опрацьовану доповідь виголосив недавно замешкалий в нашій околиці проф. Осип Гулей. Деклямація Шевченкового „Кавказу" у високомистецькому виконанні Лідії Яцьків поглибила настрій подиву для нашого неперевершеного поета, що його доповнила рецитація „Мені однаково" Шевченка англійською мовою у зворушливому виконанні Данила Слободяна. Потім хор „Золотий гомін" виконав композиції до слів Ю.Кириченка, „Ой, три шляхи широкії" муз. Г.Топольницького й „Учітеся, брати мої" муз. Д.Котка.

Хор молоді Школи Українознавства, що його провадить Степан Яц, виконав „Реве та стогне" і „Поклін Тобі, Тарасе". Деклямації шкільної молоді дбайливо підготовили учительки школи — Я.Аврамчук, О.Равлюк і Д.Хухра. Дітвора виконала збірну деклямацію вірша Уляни Кравченко „У Шевченкові роки" і відіграла сценку „Молитва". Найбільш зворушлива була деклямація наймолодшої з дітей Софійки Люсіяно — „Наш Тарас".

Свято закінчено відспіванням національного гимну, до хору долучилися присутні на залі.

Д.Г.

Ґлен Спей

Як щороку, так і тепер, українське село в Ґлен Спей гідно відзначило Шевченківські роковини.

Заходами Громадської Ради, Клюбу „Розвага" та місцевого 62-го Відділу Союзу Українок у суботу, 20-го березня, у великій залі на оселі Українського Братського Союзу „Верховина", яку безкоштовно відпустив на на ту ціль управитель оселі Микола Богдан, відбувся Шевченківський Концерт.

Концерт відкрив голова Громадської Ради д-р Олександер Ничка і передав ведення програми імпрезовому референтові Петрові Мельникові. Програма почалася „Заповітом", який виконав ансамбль бандуристів „Гомін" з Нюарку під проводом Володимира Юркевича після чого Ярослав Гадуняк виголосив святочну промову. Він підкреслив ролю Т. Шевченка, як того, що формував національну свідомість українського народу та став дороговказом для всіх поколінь.

Осередньою точкою програми була інсценізація шевченкової містерії „Великий льох". Треба підкреслити оригінальність, з якою виконавці — Галина Біровець, Ярослава Гунчак, Ольга Лінник і Зенон Голубець — передали публіці цей безсмертний шевченків твір.

Мистець Зенон Голубець дав прекрасну візуальну ілюстрацію у формі трьохвимірної декорації, що досконало передавала настрій містерії, а саме, Богданову церкву в Суботові, оточену похилими хрестами. Три Душі примістив мистець у формі містичних світелок на похилому хресті церкви, а сильвети Чорних воронів на галузі сухого дерева.

На такому тлі публіка на залі почула тільки голоси „дійових осіб" шевченкової поеми: Душ і Воронів, що дало їй можливість максимальної концентрації на шевченкове слово, замість на костюми, рухи і т.п. акторів. Треба поґратулювати „невидимим" акторам за їх скромність, бо для того, щоб осягнути певний мистецький ефект, вони пожертвували амбіцією кожного виконавця бути видним на сцені.

Потім виступила Галина Борівець і з питомою їй експресією виконала вірш Кониського „Тарасові". Музичну частину концерту виповнили виступи ансамблю бандуристів „Гомін", що при супроводі бандур проспівав ряд українських пісень. Концерт закінчено відспіванням українського національного гимну.

Після концерту ґленспейські жінки гостили виконавців скромною перекускою.

Відзначення шевченківських роковин продовжувалося у наступну суботу, 27-го березня.

В залі під цервою св. Володимира зійшлося біля 60 ґленспейських громадян, щоб послухати доповідь архітекта Аполінарія Осадци „Шевченко—маляр".

Прелеґент змалював у своїй доповіді постать Шевченка—маляра від перших його кроків в образотворчому мистецтву аж до останніх днів його життя, після чого проілюстрував сказане прозірками (понад сто) з шевченкових картин, рисунків, офортів, акварель тощо.

Присутні з великою увагою прослухали доповідь прелеґента про знану, але мало спопуляризовану частину творчости Шевченка, як передового українського мистця середини XIX століття.

Н.Н.

Дітройт

Оголошення на двох радіогодинах і летючки сповіщали українське громадянство Дітройту, Миш., про свято Тараса Шевченка в парафії української православної церкви св. ап. Андрія Первозваного в неділю, 28-го березня ц.р. Після Літурґії о. О.Биковець закликав парафіян і гостей помолитися за душу того, хто об'єднує всіх українців у цілому світі як батько української нації.

З особливим молитовним настроєм співав Панахиду церковний хор під керівництвом О.Ковальської, а вірні тримали в руках засвічені свічки за світлу душу „незабутнього брата нашого Тараса".

В церковній залі відбувся поминальний обід, що його розпочато молитвою „Отче наш" і співом „Із святими упокой". На столах горіли свічки. Над головним столом у гарному рушнику — портрет Т.Шевченка роботи парафіянина Володимира Дем'яненка. Найперше подають коливо з пшениці за душу Тараса, а потім пісні страви, що їх приготували дбайливі сестриці на чолі з В.Булат і В.Євич.

Голова Парафіяльної ради Л.Тимошенко відкрив свято Шевченка, а хор і всі присутні, стоячи проспівали „Заповіт". Доповідь на тему „Ставлення Шевченка до московської нації" виголосила Валентина Євич, культурно-освітній референт при Парафіяльній раді та ініціятор цього вшанування Великого Кобзаря.

Хор виконав „Думи мої". Діти парафіян—учні школи українознавства Т-ва „Рідна Школа" на сході Дітройту виконали деклямації: Тамара Константин—уривок із „Посланія"; Адріян Константин—„На роковини Шевченка" У.Кравченко; Івась Гарасимів—„Думи мої", а найстарший з них—вівтарний прислужник Андрій Булат прочитав вірш „Розрита могила". Оплески присутніх заохочують молодих виконавців до дальшої праці над рідним словом.

На закінчення хор і всі присутні виконали пісню про Дніпро—Славуту „Реве та стогне Дніпр широкий", а Л.Тимошенко подякував усім учасникам свята, доповідачці, деклияматорам і сестрицям.

Серед учасників свята Шевченка були відомий поет Олекса Веретенченко, довголітній невтомний рідношкільний діяч М.Сливинський, пластова діячка В.Гнатюк та інші. Урочиста атмосфера свята була в дусі Шевченкового заклику. Загальне побажання—так урочисто святкувати це свято й у майбутньому.

Я. Лівобережний

В ПЕРШУ БОЛЮЧУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
нашого Незабутнього

Владики Архиєпископа

ОРЕСТА

буде відправлена

П А Н А Х И Д А

в церкві св. Володимира в Ню Йорку
160 Вест 82-га вул.

в неділю, 11 квітня 1982 р., після Служби Божої

як також

в церкві св. Андрія Первозванного
в С. Бавнд Бруку, Н. Дж.

РОДИНА

У глибокому смутку повідомляємо
Родину, Приятелів і Знайомих,
що дня 5-го квітня 1982 р., ненадійно,
помер у Філядельфії, Па., на 68-му році життя,

наш Найдорожчий

ЧОЛОВІК, БАТЬКО І ДІДУНЬО

бл. п.

ВАСИЛЬ ЗЕЛЕМ

ПАРАСТАС в середу, 7-го квітня 1982 р., о год. 8:30 веч. в похоронному заведенні Насевичів при 109 Іст Тейбор Рд., Філядельфія, Па.

ПОХОРОН в четвер, 8-го квітня 1982 р., о год. 9-ій ранку з того ж похоронного заведення до церкви св. Йосафата при Orthodox and Tacony Sts. а опісля на український католицький цвинтар на Факс Чейсі.

Горем прибиті:

ЕВДОКІЯ — дружина
ВОЛОДИМИР — син з дружиною КЕРОЛ
ПЕТРО І ДЖЕНІФЕР — внуки

Об'єднання Українських Лісників і Деревників

ділиться сумною вісткою, що 23-го березня 1982 року
в Зальцбурґу, Австрія, на 97-му року життя,
відійшов у Вічність

бл. п. інспектор інженер лісник

РОМАН ЮРКЕВИЧ

•

Глибокі співчуття для дружини Софії та Родині складають —

Управа та Члени ОбУЛіД-у

В СЬОМУ БОЛЮЧУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
нашої Найдорожчої й Незабутньої
ДРУЖИНИ, МАМИ й БАБЦІ

бл. п.

АННИ з ОСАДЦІВ КАРАСЬ

ЗА СПОКІЙ ЇЇ ДУШІ ВІДБУДЕТЬСЯ

БОГОСЛУЖЕННЯ

в суботу, 10-го квітня ц. р., о год. 6:30 рано
в церкві св. Юра в Ню Йорку, Н. Й.

ГРИГОРІЙ — муж з ДІТЬМИ І ВНУКАМИ

ПОДЯКА

Дня 28-го лютого 1982 року трагічно згинула
наша одинока —

ТАНЯ (ЛЯЛЯ) ВІВЧАРЕНКО-КНАБЕ

Цією дорогою складаємо щиросердечну подяку Всім за вислови співчуття, та пожертви на Святі Літурґії, добродійні цілі і квіти.

•

ПОМИНАЛЬНА СВЯТА ЛІТУРГІЯ

В СОРОКОВИЙ ДЕНЬ СМЕРТИ
буде відслужена

дня 10-го квітня 1982 р., о год. 9-ій ранку
в українському католицькому соборі
свв. Володимира і Ольги в Чікаґо, Ілл.

Просимо про молитви за спокій душі Покійної.

В смутку — **РОДИНА**

У глибокому смутку повідомляємо Рідних, Приятелів і всю Українську Громаду, що у вівторок, 6-го квітня 1982 року, у Вашінґтоні, Д. К., відійшов у Вічність після важкої недуги на 58-му році життя

св. п.

КОНСТАНТИН ВАСИЛЬОВИЧ ВАРВАРІВ

ПАНАХИДА буде відправлена у Gawlers Funeral Home, у середу, 7-го квітня 1982 року, о 7-ій год. вечора.

ПОХОРОННІ ВІДПРАВИ будуть відслужені у четвер, 8 квітня 1982 р., о 7-ій год. веч., в українській православній церкві св. Андрія у Вашінґтоні.

ПОХОРОН відбудеться в п'ятницю, 9-го квітня, о 12-ій год. дня на українському православному цвинтарі у Бавнд Бруку, Н. Дж.

У тяжкому горі:

дружина — ОЛЕНА
доньки:
ВІКТОРІЯ
ІРИНА ПРІСТЕР з чоловіком РИЧАРДОМ
сестра — СОФІЯ КРАВЕЦЬ із чоловіком ФІЛОТОНІЄМ і дочками
брат — д-р ЄВГЕН з дружиною ТАМАРОЮ і синами
та ближча і дальша Родина у ЗСА і Канаді

УПРАВА ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ ВАШІНҐТОНУ

ділиться сумною вісткою із своїми Членами і Українською Громадою в ЗСА, що 6-го квітня 1982 р., помер, після довгої і важкої недуги, на 58-му році життя,

бл. п. д-р

КОНСТАНТИН ВАРВАРІВ

бувший чільний співробітник Державного департаменту в ділянці міжнародних культурних зв'язків, кол. голова об'єднання, член-кореспондент УВАН, активний діяч Української Православної Церкви.

ПОХОРОН відбудеться в п'ятницю, 9-го квітня 1982 р. на українському православному цвинтарі св. Андрія в С. Бавнд Бруку, Н. Дж.

•

Родині Покійного висловлюємо глибоке співчуття.

Управа ОУВ

В глибокому смутку повідомляємо Родину, Приятелів і Знайомих,
що 6-го квітня 1982 року, упокоївся в Бозі, наслідком нещасливого випадку,
на 88-му році життя,

наш Найдорожчий МУЖ, БАТЬКО, ДІДУСЬ І ПРАДІДУСЬ

бл. п. проф.

МИХАЙЛО ЗАГАЙКЕВИЧ

народж. в Крехівцях, біля Станиславова, Україна, учасник Визвольних Змагань в рядах Українських Січових Стрільців, б. гімназійний професор у Стрию, Городенці і Тернополі та на еміґрації, проф. в Інсбруку, Австрія, а опісля директор ґімназії в Ляндеку.

ПАНАХИДА в четвер, 8-го квітня 1982 р., о год. 8-ій веч. в похоронному заведенні Литвин і Литвин, 1600 Stuyvesant Avenue, Union, N.J.

ПОХОРОННІ ВІДПРАВИ почнуться у п'ятницю, 9-го квітня 1982 р., о год. 8:30 ранку в тому ж похоронному заведенні, а опісля до церкви св. Володимира в Ґлен Спей, Н. Й. і на місцевому цвинтарі.

Горем прибиті:

дружина — КЛИМЕНТИНА
дочка — ІРИНА КІНДРАЧУК з мужем МИХАЙЛОМ
син — БОГДАН з дружиною ЛЮБОЮ
дочка — НАТАЛКА ЧАЙКОВСЬКА з мужем ВОЛОДИМИРОМ
внуки:
ЯРОМИР КІНДРАЧУК з дружиною АЛЕКСАНДРОЮ
ЮРІЙ ЗАГАЙКЕВИЧ
МАРТА БРОДИН з мужем ІВАНОМ
ХРИСТИНА ГНАТІВ з мужем ВАСИЛЕМ
МАРКО ЧАЙКОВСЬКИЙ і
АНДРІЙ ЗАГАЙКЕВИЧ
правнуки:
РОМЧИК І ПЕТРУСЬ КІНДРАЧУК
АНДРІЙКО ГНАТІВ
Брати і Сестри та дальша Родина в Україні

Непоборні...

(Закінгення зі стор. 2)

жаву; в Польщі за те, „же би Польска била Польсков"; в Мадярщині воно має ще іншу начальну формулу, як і в кожному іншому національному комплексі — але всюди є те саме протиставлення народного і національного московському імперіялістичному і колоніяльному. Власне те протиставлення є органічне й тривале і його усунути не можна, хіба тільки на якийсь час покрити його якимсь серпанком.

На жаль, від концепції Діна не багато відбігає концепція, яку зформулював Збігнєєф Бжезінські на недавній зустрічі-сніданку з журналістами. Він також запропонував „зредукувати конфронтацію Схід-Захід позитивною солодкою морквою відновлення економічної допомоги Польщі". До цього він ще долучив редукцію американських ракет в Европі за ціну зменшення совєтських танків і атомових ракет у Західній Німеччині, Польщі та Чехо-Словаччині, а в додатку до того він пропонує підтримати „вільну від атомової зброї зону північної Европи, тобто Данії, Швеції, Норвегії та Фінляндії і окупованих Совєтським Союзом Литви, Лотви, Естонії". Усе це має створити стан нормалізації й утривалення сучасного стану й совєтської ролі у ньому, та таким чином усунути його страх перед мінімальними змінами.

До чого довела б така політика?

У Польщі вона зміцнила б режим Войцєха Ярузельського, а положення населення покращало б сповидно тільки на короткий час. Зате на довшу мету польський народ мусів би нести щораз тяжчі тягарі, що їх накине Москва і її польські ставленники.

В Европі — це був би реальний крок у напрямі до її фінляндизації. Це була б така велика давка насонних порошків, що після їхньої аплікації всякі вимоги оборони, протиставлення совєтському натискові й прямій агресії будь-де стали б зовсім нереальні. Европа поволі сходила б до ролі прибудівки до европейського російського комплексу з постійним зменшуванням її світової ролі і світових амбіцій.

Очевидно, що це аж ніяк не змінило б совєтського тиску на різних відтинках у світі, а навпаки звільнені в Західній Европі російські енергії з подвійною силою повернулися б у інших напрямках, а в першу чергу проти Китаю, де Москва й так шукає „остаточної розв'язки", щоб надовго звільнити собі руки в тому обширі. А це є власне те, до чого Москва так настирливо змагає усіма можливими засобами, включно з нотогрійною уже сьогодні Мадридською конференцією, що її вона хоче перетворити в інструмент своєї безпеки й співпраці Европи в розбудові й закріпленні совєтської системи в її теперішніх границях.

Дракона, — як вчить легенда й народні міти, — ніколи не заспокоїли киданням йому постійно нових жертв, але зовсім іншим засобом. Того іншого засобу мусить шукати вільний світ, а не обдурювати себе нереальними, але зате рожевими надіями.

60 літ тому...

(Продовження зі стор. 2)

Польщею Найвищою Радою Версальської мирової конференції Східньої Галичини. Коли Рада амбасадорів, як орган Найвищої Ради, дійсно вирішила міжнародний процес за правнодержавний статус Східньої Галичини у користь Польщі 15-го березня 1923 року, Польща викинула той власний закон на смітник і до кінця свого існування себто до вибуху Другої світової війни не тільки не заснувала українського університету, але й не привернула у Львівському університеті катедри української літератури. Тайний університет перестав існувати літом 1925 року.

Український Тайний університет не був фікцією. Він охоплював 58 катедр на філософічному, правничому і медичному факультетах. Вписалось у той університет 1,028 студентів, у тому числі 69 дівчат. Згодом урухомлено також політичні студії, що їх вивчали 150 студентів. Поліція ганялась за студентами й професорами, розганяла виклади, які відбувалися конспіраційно у щораз інших домівках, нищила сконфісковані під час ревізій матеріяли, книжки і адміністраційні записки. Багато викладачів у цьому Тайному університеті стало професорами у польських і чужинецьких університетах, деякі чужинецькі університети, як, наприклад, державний Карловий університет у Празі, визнали студії цього Тайного університету.

Загнання у катакомби української науки та переслідування професорів і студентів, які створили таку високу школу власним трудом і власними коштами, така політика була насправді ганьбою відродженої після Першої світової війни польської держави. Сьогодні знову українська культура, та в ній українське високе шкільництво, переживає новий етап мартирології — в УССР вона стала знаряддям русифікації і тільки у вільному світі Український Вільний Університет у Мюнхені, Український Католицький Університет у Римі чи Інститут українознавчих студій при Гарвардському університеті є наявними доказами, що українці ніколи не виречуться права до рідної високої університетської освіти.

Втрати населення...

(Закінгення зі стор. 2)

досить складного питання, вкажемо тільки, що перепис 1939 року напевно не применшив населення. Він або оцінив його точніше, ніж попередній перепис 1926 року, або навіть перебільшив результат. Таким чином, якщо при допомозі матеріялів перепису 1939 року дістаємо неповну кількість мешканців, то це мінімальна оцінкова втрата. В нормально проведеному переписі недолік населення міг би бути більшим, але в ніякому разі не меншим. Отримання достатньо надійної мінімальної оцінки є першим важливим кроком.

Такі підрахунки можна далі поділити під окремі території (РСФСР, УССР і т. д.) та найбільші народи (росіяни, українці, білорусини). Одначе, це ставить нас перед низкою труднощів, про які буде говоритись повніше в іншій статті. Досить згадати тут, що територіяльні підсумки ускладнює чинник переміщень населення, а підсумки для народів ускладнює чинник російщення, веденого режимом після 1933 року. Знаємо, наприклад, що села, вилюднені голодом в Україні, часто заселювались не-українцями, привоженими з інших республік, а брутальна кампанія придушування української культури і національного життя, почата за постищевщини, не могла не примусити деяких українців до зміни національного самовизначення на російське. Більша податливість українських громад поза совєтською Україною на російщення далі ускладнює завдання розрізнити між кількістю зросійщених і вмерлих передчасно українців. Віримо одначе, що визначення правильної загальної цифри є незвичайно важливим завданням, яке обіцяємо виповнити в міру наших спроможностей.

Найважливішим питанням в описаних підрахунках є надійність таблиць смертности. Чи вони правильно відбивають природний рівень смертности в країні, чи не змінився він від часу їх складення? Таку оцінку вірогідности таблиць уможливлює нам відносно мирна доба 1927-31 рр. Порівняння результатів підрахунків з фактичними даними про чисельність населення в країні за ті роки показує, що таблиці добре „складають іспит". Обчислена цифра розбіжна з оцінкою адміністартивного обліку в половині 1931 року на 600 тис. людей (0,7%). При тому офіційна оцінка вища від нашої, отже в підрахунку ми не перебільшуємо чисельности населення , а швидше його трохи занижуємо впорівень із нормою. Це дозволяє надіятись, що і оцінка наступних катастрофічних років буде такою ж надійною.

Підрахунок для 1931-38 року показує зовсім протилежний образ, ніж для попередньої доби. Фактично підраховане населення (яке може бути навіть перебільшене, як ми відзначили) виявляється набагато меншим, ніж повинно було бути при нормальній смертності. Усього 6 і півмільйона менше людей в усій державі. Це розходження можна пояснити тільки тим, що смертність у тих роках була аж ніяк не нормальна. Безліч людей загинуло від голоду або, ослабши від голоду, вмерло від хворіб. Багато жахливих, нелюдських образів малюють нам спогади очевидців тієї жахливої катастрофи. І ось статистичні підрахунки потверджують, що жертв були мільйони.

А це ще не повна оцінка. Окрема жахлива цифра — це кількість дітей, що народились після перепису 1926 року і не дожили до перепису 1939 року. Щоб довідатись, скільки їх було, треба виробити собі правильне уявлення про рівень народжуваности в цілій державі. Це окреме і важливе питання, над яким гадаємо зупинитись в одній з наступних статтей.

Багато також інших складних і ще не вирішених питань стоїть перед дослідниками цієї важливої і трудної проблеми. Дослідники над оцінкою втрат населення СССР та України в роках колективізації ведуться в Українському Науковому Інституті Гарвардського Університету під керівництвом проф. Роберта Конквеста з Інституту ім. Гувера.

Висліди нашої праці будуть опубліковані на п'ятдесяті роковини цього нелюдського виморювання людей. одначе, в міру поступу праць, будемо час від часу інформувати українську громадськість про хід роботи. Вищенаведені спостереження про загальну проблематику втрат населення СССР не означають, що на мить спустимо з ока нашу головну ціль: дослідження страждань українського народу в наслідок штучного голоду. Адже ж присвячуємо цю працю перш за все тим, які пережили цей акт народовбивства, а ще більше тим, які погибли і лежать у братніх могилах, що становлять найтриваліщу спадщину сталінського царства терору.

Дослідження втрат населення України і Північного Кавказу під час голоду 1932-1933

Перед смертю Іван Грозний злякався, згадуючи свої злочини, тисячі вбитих і замучених людей, за яких йому доведеться відповідати на Страшному Суді. Він наказав скласти списки репресованих і розіслав їх по манастирях, щоб там молились за впокій душ померлих. Аж ніяк не всі імена вдалося писарям відтворити: багато, дуже багато було братніх і безіменних могил у країні. Один із списків, що зберігається в архіві Новгороду Нижнього, кінчається такими ось словами: „Цих страчених людей поминати за грамотою царською і панахиди по них співати, а котрі в цьому синодику не йменами писані, а прізвиськами, або як в котрому місці написано 10 чи 20 чи 50, щоб і тих помичали. Ти, Господи, сам знаєш імена їх".

Керовані Москвою урядові злочинці наших часів не розкаялись. Не маємо навіть у руках таких приблизних списків загиблих у жахливі роки першої половини XX століття, навіть таких умовних чисел, як „10 чи 20 чи 50", чи 100 тисяч, чи 10 мільйонів. Складання нового синодика страчених є нашим обов'язком, обов'язком покоління, яке пережило страшні часи.

Щоб правильно розуміти теперішнє і боротися за майбутнє, треба знати минуле. Ми мусимо дізнатися про всі злочини і згадати кожного замученого. Треба постаратися підрахувати хоч би найзагальніше число втрат населення України.

Ми вже писали про працю, ведену в цьому напрямку в Українському Науковому Інституті Гарвардського Університету, для вивчення розмірів утрат у час розкуркулювання і голоду 1932-1933 років. Люди, які пережили ті суворі роки в СССР і перебувають тепер на Заході, можуть і повинні помогти у здійсненні цього проєкту. Закликаємо всіх узяти участь у нашому опиті, присилаючи нам якнайповніші відомості про долю своєї сім'ї і про події того часу. Вказування прізвищ окремих осіб не обов'язкове, як не обов'язково подавати тих, які народилися після 1935 року. Всі відомості будуть піддані статистичній обробці і представлені в узагальненій формі. Публікація якихнебудь індивідуальних відомостей чи подаваних до відома фактів з приватного життя буде здійснюватись тільки за вашою згодою. За уточненнями і поясненнями можете звертатися на адресу: Dr. James Mace, Harvard University, Ukrainian Research Institute, 1583 Massachusetts Ave., Cambridge, Mass, 02138, тел.: (617) 495-7833.

УКРАЇНСЬКА СВІТЛИЧКА ДОПОМАГАЄ БАТЬКАМ ВИХОВУВАТИ ДІТЕЙ.